

تۈرك يۈردى

تۈرك اوجاقلرى مركزى لهيئتى طرفىدىن نىشرا اولونۇر

نومرو ۱

تشرىن تانى ۱۳۴۰

جلد ۱

عثمانلي

تاريخ ادبيات داور

هنوز آدام عقلی تاريخی ، تاريخ ادبیاتی یازیلهدن مندرس اولان عثمانلیلک ادبیات تاریخندن آره میره بحث ایتمکده بزم ایچین فائدهدن خالی دیکلدر.

« تنظیمات خیریہ » نامیه عثمانلیلقدده یاپیلان مهم بر انقلاب عثمانلیلک وتورکلکک علیمنده ثمره بحث اولمقله برابر نه قدار اولسه بر انقلاب اولدیغی ایچین حقیقی انقلابلرک طلیعه سی اولمق اعتباریه آز چوق مفید اولدی . ذاتاً بزده اوتهدن بری پک نافع بر فکرله بر اساس وضع اولنور . فقط اکثریا ای تطبیق ایدیه مز . خالق ، هیجه صایله رق یاپیلان ایشک کویا اونلره تعلقی یوقش کبی نفع و ضرری اونلره بیلدیرلمز . اونلرک مذهبی ، مشربی ، عادی ، سجه سی قله آلتماز . بو حال دوام ایدده ایدده خلق ؛ بالطبع هر هانکی بر حکومتی کندینک بیلیمز . بلکه کندی سعادته بیکانه ، منفعتنه مسلط بر سلطنت مستبدده بیلیمز . اوندن کندینی قورومغه ، ممکن مرتبه تماس ایتیه ریک آسوده حیاتی تأمینه چالیشیر . حکومتک خلقده انکشاف ایتدیره چکی هر نوع ترقی و تعالی اسبابی عقیم قایلیر .

بلا اختیار باشقه وادی یه صاپان سلسله کلامی صده ارجاع ایدلم . ذاتاً صدمیزده بودریا .

کویا متنوع ملتلی بر نوع حیات مدنی ایله یاشاندیلمک املیه محاکم شرعیه برده (محاکم عدلیه) مدرسه لرده بر (مکاتب رشديه) [۱] و اختصاص مکتبلی علاوه ایدلدی . بالطبع خرسدیان مکتبلی ده ابقا ایدلدی .

[۱] بوراده یکی آجیلان محکمه لره (عدلیه) و مدرسه یه مقابل مکتبلرده

(رشديه) نامی ویرلهمنه دقت ایدلملی .

ادبیات کهنه : او ؛ ذاتاً نام ایسته دکلری کبی ایدی . یعنی وزنی ده ، قافیه سی ده ، مضمونی ده ، صنایع و بدایعی ده ، اقسام شعری ده هپسی مجهول ایدی . هیچ بر قومک مالی دیکلیدی . اقطار بلادده (عثمانلی) نام عمومیی آلتنده برلشن عربلر ، عجملر ، روملر ، ارمنیلر ، کوردلر ، آرناوودلر الی آخره یئش ایکی ملتک کندی ادبیاتی دیگر بوتون وارقلری کبی یاشایوردی . حتی بزم ، بز تورکلرک کندی ادبیاتمزدخی خلقمیز آراسنده علیل ویتیم بروضیتده یاشایوب کیدیوردی . [۱] (عثمانلی ادباسی) دیدیکمیز یوقارده صایدیغ عرقلرک هپسنه منسوب آداملر بالطبع (تورک ادبیاتی) نه هیچ اهمیت و برمه یورلردی . اونلرک میاننده بولونان تورک عرقنه منسوب شاعرلرده (تورک ادبیاتی) نه اوافق بر خدمت ایتمککی خاطرلرینه بیله کتیرمه یورلردی . دیوانلرنده آنحاق (شرقی) نامی آلتنده بر ایکی منظومه کوروله بیلیر . بونکله برابر خلقت النده لیلای مجنون ، فرهاد شیرین ، قان قلعه سی ، خیر قلعه سی و سائر ناملری آلتنده بر چوق عاشقانه و حماسه ی پرورانه اثرلر وارایدی . سوکره یونس امره ، کمال امی ، اشرف رومی ، عاشق عمر ، شمس ، دردلی کبی اونه بالغ اوله جق خلق شاعرلری واردی . دها دونه قدار سازلری اوموزلرنده دیاردیار کزدر عاشقلر ایسه صایلماز بر عددده بالغ اولشلردی .

* *

شمعی آلتی عصره قریب عمر سورن (ادبیات عثمانیه) ایله تورکک صمیم روحندن قوپان و فقط اصلاحیه کورمه دیکندن دولایی ابتدائی بر حالده قالان - بر مملکتده یاشامش - شو ایکی ادبیاتی بر موازنه ایدم ، طارتم باقلم .

[۱] غرابت بوراده که - عربلر ، روملر کبی ادبیاتلری ذاتاً تکمل ایدن قوملر دکیل - آرناوودلرک بیله یازیلری ، ادبیاتلری هاریل هاریل تدوین ایدمکده واسباب استقلال احضار ایدمکده ایکن حکومت (عثمانلی) نامی آلتنده بونلری طویلامق سوداستده ایدی .

مسعود کلهملری و عاشق پاشا، شیخی، احمد کچی عثمانلیق اوائلنده بولونان ادببانک آثارنده جلی بر صورتده کورولن مترجمک سایهسندده طبعی نظمده قادراولانلر بلغای عجم دیوانلری یاغما ایلمک صورتیه برر شاعر متمایز اولهرق (عثمانلی ادبیاتی) تأسس ایلمهشدی. بوکونکی برقم کنجاسکک اوروپالیرک آثار نافعہسندن استفادہلرینه بدل آلاش قیلندن غیر مرضی حالاتک تقلیدینه داها زیاده انہماکلرندن شکایت ایلمن بنم کچی محافظہکارلرک رعناجوانی اولمق اوزرہ هر زردہ تورکلرک شرقتدهده، غریبندهده او قومش یازمش و یاخود منور دینلن ادیبلرینک عرب ادبیاتی تقلیدہ بدل عجم ادبیاتنه میللری مثال اولهرق کوسترہ بیلیرز. تورکلرک عجملرله - عربدن زیاده - جهت جهت مناسبتلری واردر. عجم لسانی داها قولای اوکرہ نیلہ بیلموردی. فقط عرب لسانی - دین لسانی اولدیغندن - کویا شائنه اہتمام قصیدیلہ اولهحق؛ قواعدی، حقایقی اودرجه دالاندیرلش، بوداقلاندیرلمشدرکہ انسان بونلرک ہیسنی احاطہ ایتمک ایسترسہ عمری قواعد - جیلکده کچر، اوقواعدی مقصد اقصى اولان الله و پیغمبر کلامنه، اصحاب خیرالقرون آثارینه تطبیقلہ بالاستقلال کندی دینی آکلامق، دینک رجاندن بولونمق شرفندن محروم اولور. عربجه نک تحصیلنده اللہک، پیغمبرک ہی ایتدیکی تمکلف بولوندیغندن تورکلرہ عجمجه اوکرتمک، عربجه دن قولای کیش. اونسکچون عربجه اوکرہ نلری آاز، عجمجه بیلنلری بک چوق اولمشدر.

کرچه ادبای عرب میانہ عجم، تورک، هند و روم اوقومشلریده داخل اولهق (مولدون) و (محدثون) یعنی عربستانده طوغمه اجنبی ویایی چیقدی نامی آلتندہ برقم ادبا وادیاتلری ظهوره کیش (ابوتمام، بختری، بدیع ہمدانی، ابوبکر خوازمی) کچی یوزلرہ بالغ اولمشدهده فقط دین لسانک کتاب ادبیاتی داخی (مصحف ادب) کچی مظهر احترام اولدیغندن بولسانده شعر سوبیلین قدماک اقسام شعرینه رعایتہ مجبور اولمشلردر. یعنی (عرب ادبیاتی) مولدونه حاکم اولمشدر. بناءً علیہ مولدون داخی ملیت

برورانه، حماست کارانه، اخلاق شعارانه، دیندارانه شعر سویله مکله قدما ناک
اقسام اشعارینه رعایت ایله مشدر. بو مولدونک عرب ادبیاتنه مضر تلری آنجاق
مؤنث عشقیاتی مذکر لشدیرمک ایله برده شرابیات و محول قسمنده بیرازداها
افراطلری اولمشدر.

* *

عجم ادبیاتنه کلنجه: ایلك شعر لرمدا یخ، داستان اسلاف، حکمیات و اخلاقیات
وادیسند. کورولورسده عقبنده مستولی صورتده شعرلرک هپسی متصوفانه
سویلنمشدر. کرچه مولانا، شیخ عطار کی مناقب سنیهلری عامه ناک معلومی
بولونان اجله اولیاء اللهک اشعار سنیهلری کاملاً نشئه تصوفله سویلنمش و عاشقانه،
سرمتانه ظهور ایدن و ظاهر شریعتیه کوره طغنی ایجاب ایده جک برطرزده
صادر اولان شعرلرینک همه حال اسلامیه موافق بر تحمل صحیحی اوله جنی
و هیچ برینک ظاهر مفهومی مطلوب اولمادیفی محققدر. یعنی اشعار مولاناده کی می
و محبوب صوری بر معنایه مصروف دکیلدر. مولانا ناک حاشا محرمانک
بر قطره سنی مرتکب اولمادیفی و محبوب نامنه بر مسلمان معصومی دلبریرینه
قومادیفی شبه سزدر. شو سطرلری یازارکن بیله کندیمه عتاب ایدیورم.
«مولانا» جهان اسلامده حیاتنده شان و شهرتی آفاق طومش و فاندن
صوکرده آن بآن متراید اولمشدر. کندی عهدنده اوغلی سلطان ولد افندی مزله
خایه سی سه سالار طرفندن مناقب سنیهلری یازلمشدر. بناء علیه کرامات
و کالات سنیهلری حقنده کی بیانات بالغ درجه تواتردر. بوتواتره قارشى ماعحدانه
بر سوء ظنه اشعارنده کورولن می و محبوب انواع احوال عاشقانه بی ظاهرینه
حمل ایتک بعینه بدهتی ترکله عمداً و همه ماهیت ویرمک کیدر که علم عالمنده
بوکونه حرکتار. اک خفیف تعبیریه. عیدر. کذلک بویه نشئه تصوفله
شعر سویله بن بر قسم اولیاء الله کرام جمله یه معلومدر. بونلرک جمله سی ده فرادی
فرادی اولماسه بیله شان ولایتی متواتردر. بناء علیه: تعرضدن مصوندرلر.
بوتون شعرای اسلامیه بنسبتله کندی مراتب یدوسلو کندن نشئه تصوفله

حقیقی بر صورتہ شعر انشاد ایلہ بن اولیای کرام و سالکین طریقت ؛ شبہ سزاقلیتہ اولوب دیگر عجم شاعر لری اشبوادی تصوفی کندیلرینہ مسلک اتخاذ ایلہ مشلدر . بونلردن بعضیسی گرچه سیر و سلوک اصحابندن دیکلہده فقط اصحاب صلاحندن اولمقلہ تبرک و تشبہ طریقیہ مراتب طریقتک انواعندن شعرندہ دم اورمشدر .

انم نکنونوا مثلهم فقیہوا
ان التثبہ بالکرام فلاح

« اونلر کیی اولہ مازسہ کز بیلہ اونلرہ بکزمہ مکہ چالیشیکز . کرام عارفینہ بکزمہ مکہ چالیشمقده موجب فلاحدر . »

کیی عارفلر کلامنی کندیلرینہ حجت اتخاذ ایلہ مشلدر . مع مافیہ بومبحث چوق
صو کو تورور . بوزاسی یری دکلدرد .

دیگر بر قسم ایسہ کندیسسی خلقه رنداندن و مبالات دینہ سی قیصہ اولمقلہ
شعرک بویولده سویلنمکده اولدیغنی کوروب اوده فتورسز بر صورتہ مقامات
تصوفک هپسندن ایجابنہ کوره دمکذار اولمشدر .

برده عجزہ قسمی وارکہ طبعی جزوی نظمه قادر اولوب کندیسسی توسیع

معلومات ایتهمش ، عمرندہ طوطی برقاج دیوان اوقومش ، طبعنک مساعده سیلہ

اوقودیغنی اشعارہ بکزر هر یولده شعر سویلہ مشدر . بونلرک همان هپسینہ کورہ نک

و آلیشقانلق پک بویوک تاثیر یادیغندن مثلاً ک عاجز و اسرار طریقتدن واحکام

تصوفدن اصلاً خبردار اولمایان بر شاعر جکز قلبندہ هیچ تردد طویمہ دن اعظم

اولیاء اللہک مقام بلندندن دم اور مقده اوفاق برترده دوچار اولماہ لری ده ممکندر .

مشهوردرکہ اسماعیل پاشا زاده کور حق بکہ شاعر کاظم پاشا « اوولان

حق ! .. عجم شاهنک مدایخندہ مبالغہ ایدہ حکم دیرکن کاوور اولمشسین ، خبرک

واری ؟ « دیمش . حق پک جواباً « کاظم ! ... سن چوق اشک شیسین ! ..

اوولان کاوور لغہ کیم باقار ؟ . بن نقی یی کچمکہ اوغراشیورم » دیمشدر . بر شعرندن ،

برده سر خوشلقدن باشقہ سرمایہ سی اولمایان مشهور قصیدہ سرا حق پک طوطی

بر املی وارددرکہ اوده نقی یی کچمکدر . اما مثلاً نقینک بر نعت شریفہ نظیرہ

اوله رق عجم شاهی حقنده برقصیده سویله یور . نفی شان نبویده نهلر سویله مشبه .
حق یك نظیره سنده کنه دیسی شاه حقنده داها مبالغهیه مجبور طوتویور . حریف
شاعر لکده اوقادار فانی اولمش که مقصد شاه عجم دکل او سویله ایله نفی یی کچمک
اما او ائاده شان نبوت فوقنده مدایحی عجم شاهنه روا کورویور . اونک اموری
سیله دکل .

بن بونی تعودک انسانلره شدت تأثیرینی کوسترمک ایچین ایراد ایله دم .
یوقارده ایضاح ایله دیکم طرز صوفیانه ده سویله نیلن شعرلرده توجید صرف ،
فاق الله ، مقامات العارفین ، انواع عشقیات ، ناز و نیاز عاشقانه ، نیاز و مناجات ،
سکر و استغراق ، شطحیات کبی . انواع نظم هیچده بو مقامک اهلی اولمایانلر
طرفدن تعود الجاسیله قیورسزجه تقلید ایدلدی . هر کس هر مقامدن آغزینه کلنی
سویله دی . بالطبع اشعاری ایچنده متصوفانه اولمایوب حکیمانه ، مدیحه کارانه ،
اخلاق پرورانه ، واعظانه شعرلرده بولوتویوردی .

طرز صوفیانه تک تقلیدی اوله رق شعرلر شوشکه کیردی . مدایح ، مدح
معشوق ، احوال عشق و عاشق ، تفاخر ، خمریات ، کفت و کوی زندانه ، هزلیات
وساثره .

بونلرک بعضیلرینک آچیقجه تعیری : اکثر یسندده وجودی اولمایان حسن
مجردی ؛ بعضیلرینده معین بر کوزل اوغلانی مدح ، معشوقله اولان انواع ماجرا ،
بوماجرانک عباداته ترجیحی ، سرخوشلق ، محبوب پرستک ایله تفاخر ، شرابک
و عشرتک پایانسز اوصافی ، دینی ، علمایی ، زاهدی ، صوفی بی ذم ، دنیایی ،
چالشمه بی ، ثروت و سعادت یی مذمت خراباتیلکی ترویج ، سفاهی توویه ،
دیندارلنی ، حسن اخلاقی ذم و بونلردن تنقید ، داها صوکره هزل آمیز ، شهوت
انکیر کونا کون منظومات . و بوتون دیوانلر آرانسه - بعض قدمتا اولمق
اوزره - هپسندده وطن غیرت و محبتی ، اعلای کلماته الله ، تعالی وطن هوسی ،
سعادت بشریه غیرتی ، داها بونک امثالی پک آز کورولور . غیرت الجاسیله هیچ
یوقدر دینه مه یورم .

ایسته (عثمانی ادبیاتی) فارسینک بوادیاتی عیناً تقلید وحق پایانسز کوزمل
مضمونلری ترجمه صورتیله یاغما ایتدیلر. ادبیات برملتک مربیسی اولدیغه کوره
بوشکل عثمانی ادبیاتی آستانبولی باشدن باشه سفاقت اوجاغی حائله قویدی. فساد
اعتقاد وفساد اخلاق؛ ترك مساعی و تنبلك رندك و عارفك نشانهسی اولدی.
بوقیل کیمسeler سلاطین و کبرایانزنده اعتبار بولدی. بو حالله رواج ویزلدی.
بو حالده اولمایان دینداران، اخلاق پروران ارباب مساعی قابا وحقاً صاییلدی.
اونلر هروجهله حرمانه محکوم اولدی.

بوسیلله علما و مشایخ بیلر برآز فداکارلره مجبور اوله رق کندیلرینی کبرایه
سودیره جک یولده کوروندیلر.

بوادیاتک صوك نتیجه سه هیمز شاهد اولدق: آنچه عیانست، چه حاجت
بیانست.

بزم خالص تورک ادبیاتمزه کانه: سعادت دینه و دنیوی به علینده هیچ برسوز
بولونمز. دین و دنیا اولولارینی مدح ایدر. یوردینی ثنایلر. هله بهادرلق داستانی
باشدن باشه شعرلری قایلامشدر. معاشقاتی حقیقیدر. مشروع ریولده سوروسویلیر.
عشقنی ترسم ایدر. حکمت و اخلاق یکانه شعاریدر. عربک قدیم ادبیاتی ده بویله
ایدی. بالاآخره مفسد ادبیات غلبه چالیدی، عرب حکومتی باتیردی. عثمانلیک
باشنی بهینده ادبیاتیدر. زیراعمده سی دینله، اخلاقه، وطنله مقید دکلدیر. بلکه
هرهانکی وسیله ایله اولورسه اولسون راحت یاشامه نك یولنی توصیه ایدیور.

بش اون کاغد اوزرنده اوج لسان ادبیاتندن بحث ایتمک يك مجمل وعادتا
مبهم اولور. صاحب مقاله علینده نتیجه له نه بیلیر. کله جک مقالاتمزه هر لسان
ادبیاتندن آیری آیری تفصیلاتی معلومات ویره رك اثبات مدعا ایلرز و بویله یالکزر
سیناتی دکیل؛ پایانسز مفاخر و محسناتی ده یازارز.

ولد جلی